

(rězati), arpijē strsl. rěpije, tribulus, arsnica strsl. rěsně adj. verus, sčlpóta (slěp), sčldili (slěd), *) snčžén (sněg), sčrdica brotkrume (srěda), zčlò, zlò strsl. zělo, ustčrlila (strěl), lčpóta (lěp), cčlina (cěl), za stčnó (stěna), cčví je rodilnik samostalnika: cčv f. röhre itd. Zaradi tega se tudi govori: kčrsnik nam. krěsnik. Vidimo, da če je è v starej slovenščini stal za l ali r, pred katerim je bil še eden soglasnik, v novej slovenščini namesti è stopa č vedno pred l ter tudi pred r: bčldó, včlcímo, žčrbica, gčršili: a če je è v starej slovenščini stal za l, pred katerim nej bilo drugega soglasnika, v novej slovenščini č ostaja za l: lčvica, lčnóba, lčsén, — toda r se v tacem slučaju tega pravila ne drži (vsaj v Laščah i po mnogih drugih krajih ne), kajti č stopa vselej pred r, torej v próglas (anlaut) ter se spreminja v ä, i to časi celó v sestavljenih besedah: arpije, arsnica, arzilo, izarzávali. Tudi sicer se ä sliši v próglasu i to namesti staroslovenskega rč —: nsl. arž (ärž) strsl. rčž f. roggen, nsl. aržén adj. strsl. rčžanč von roggen, nsl. arjäv adj. strsl. rčždavč rufus, nsl. arjå, strsl. rčžda rubigo, nsl. arđèč roth, strsl. rčdėti se rubescere; redko namesti staroslovenskega: ru — ali ri —: nsl. armén gelb strsl. ruměnč ruber, nsl. art (ärt) strsl. ritč f. podex. Kar se dostaja b) Dolénjci vendar govorimo: bčlili, bčžáli, svčtíli, utčšili, drčmáli (poleg: dčrmótno vreme), ogrčváli, prepčváli, ustčržáli, nčkéj strsl. nčgde, nčgdě, nčkčde alicubi, nčmškúta eine Deutsche, pčščén adj. von sand, premčnjávali, rčšávali (poleg: premčnjávali, aršávali), zmčš-njáva, zmčšnjaríja, omčsíli, premčšáli, a nikoli ne: bčlili, bčžáli itd.; vendar se po nekaterih gorenjskih krajih tudi v mnogih izmeju teh besed è spreminja v č, na pr. bčžáli itd. Katero pravilo tukaj vlada? 3) Kader stoji náglas pred è, takrat è tudi vselej pada, spreminjáje se v č; zatorej govorimo: vidčti, včdčti z náglasom na prvem zlogu, nam. vidčti, včdčti, **) kakor tudi: dvč rókč, dvč nógč, dvč íglč, poleg (v Laščah): dvč rokč, dvč nogč, dvč íglč, to je: rokčj, nogčj, íglčj, kakor dalje tudi: pri satóvj, pri skalóvj, pri blági, poleg (v Laščah): pri satovjč, skalovjč, blagč, to je: satovjčj, skalovjčj, blagčj, kder je to posebno važno, da v novoslovenskem pregibanii è more stati celó za mehkiimi soglasniki, česar nej bilo v starej slovenščini, kajti namesti njega je pravilno stopil ali i: pri konji, pri kraji nam. pri konjč, krajč, ali a: strsl. jazditi nsl. jčzditi, strsl. jasti nsl. jčsti essen, strsl. drčžati nsl. držati poleg: prčšeti, ogluščeti z náglasom na è, strsl. rčžanč adj. nsl. rčžén von roggen, strsl. pčščanč adj. nsl. pčščén von sand, strsl. usnijanč adj. nsl. usnijén von leder. Da je v teh rečéh stara slovenščina prvotnejša

*) V besedah: bčldó, včlcímo, pčlvél, plčvél (izgovóri: pčlvén, plčvén), pčlsnóba, sčldili, sčlpóta l zopet čisto izrekamo. Pis.

**) Nekateri misle i učé, da ta dva glagola spadata v 4. vrsto, ker govorimo: vidčtč, včdčtč, kakor: jčzdčtč, mislčtč; ali to nej res. Náglas vedno ostaja na deblu, i zato se -čti po novoslovenskem trdnem pravilu mora spreminjati v: čtč. A zakaj se náglas tako trdno drži debla? Zato, ker se ga mora, kajti ako bi padel na končnico -čti, potem bi oslabélo debló: vid- i debló: včd-, ter se oboje spremenilo v: včd-, da bi se torej oba glagola glasila: včdčtč (včdčtč, kakor: gorčtč), i jezik bi več ne imel dveh različnih besed za pojem: sehen i za pojem: wissen, kar mu je vsak dan po stokrat i stokrat potrebno. Pis.

od nove, nej dvomiti; a kakor se kaže, niti ona v zdajnej podobi več ne stoji povsod na praslovanske stopinji. Staroslovenske korenike namreč praviloma nemajo: žč —, šč —, štč —, nego: ža —, ša —, šta —, torej po dr. Miklošiči: žavati mandere, žadati desiderare, žalati cupere namesti: žčvati, žčdati, žčlati lex. 191, vendar se nahaja, gotovo nepravilneje: ištčzati poleg: ištazati deficere Mikl. lex. 276; niti: čč — se v koreninskem glasu ne bere, razen v besedah novejši dobe: ččša poculum, ččjati sperare, ččšta praep. gratia, ččta agmen, poleg prvotnejših i navadnih oblik: čaša, čajati, čata (tudi: četa), nsl. čata, polj. czata, rum. čatč Mikl. lex. 1113, 1114, iz česar bi se ne dalo soditi, da je bila prva oblika: četa, nego morda verjetneje: ččta, namesti katere se je izrekalo: čata, a primeri vendar strsl. izččsati namesti i poleg: izččsati pectere Mikl. lex. 274, isččzati namesti i poleg: isččzati (i to nam.: isččzati) evanescere Mikl. lex. 274, kder pak vse kaže, da je: -ččs- i tudi: — ččz — nepravilno, posebno če primérimo poprej navedeni obliki: ištčzati poleg: ištazati deficere; beseda: ččšta je temna, kajti poleg nje stoji: cčšta, ce šč a, cícč, cčka, cčkč, hrv. cíca, cíč, srb. cjeća, cječ, kroječ Mikl. lex. 1109, kar vendar kaže, da se nikakor ne dá stikati z besedo: cčsta i nemškim razmernikom: wegen, ker sicer bi Srb ne imel: cjeća nego: cješta. (Dal. prih.)

Ozir po svetu.

Pogled v Habeš ali Abisinijo.

„Novice“ so zadnjič povedale, da se sila veliko sená na Kranjskem nakupuje za angleško armado, ktera se v Abisiniji vojskuje z ondašnjim kraljim Teodorom. Dobili smo pismo, naj bi povedali, kako je to, da se čez Trst in morje daleč v Afriko vozi kranjsko senó? — Radi vstrezamo tej želji.

Habeš, Habesinija, Abisinija, sicer tudi „dežela zamorcev“ imenovana, je država v Afriki, obdana od visocih gorá, s kterih med družimi tudi reka Nil izvira. Prebivalcev šteje okoli 5 milijonov, večidel arabskega rodú; stari abisinski jezik je soroden arab-skemu. Vera Abisincev je zmes grško-kristijanske in mahomedanske in pomešana z judovskimi šegami. Njih cerkve, nizke in okrogle, s slamo krite, stojé na homcih, obdane s cedrovim drevjem; da se cerkev ne poruši, mora vsak čevlje izzuti, kdor v cerkev stopi.

Čudili se boste — tako je pisal pred 4 meseci neki vojak iz Abisinije — ako vam rečem, da ta dežela ob primorji kakor v goratem svojem delu, saj v tistih krajih, do kterih je dozda angleška armada pretila, nima niti živeža za človeka niti za živino; vsa živinska klaja se mora po ladijah le-sem dovaževati. Na tisuče ljudi in mul in konj je treba, da tovorijo živež armadi. Tudi vode skor nič nimamo; vsa voda, da jo more človek piti, se mora poprej čistiti, in tako stane kozarec vode več kot kozarec dobrega vina. Vročina je po ravninah včasih strašna (opoldne čez 90 stopinj F.) Armada leži pod prostornimi in dobro narejenimi šotori, le kače, škorpionji in še drug mrčes so nadležni. Če se pomisli, da mula, predno pride v mesto Senafe (5 dni hodá), dve tretjini klaje, ki jo tovari, sama povžije, se lahko prevdari, kako težavno da je tukaj preživiti vojake in živino. General Napier, slavnoznani iz angleške armade v Kini, pa je energičen vojskovodja, ki skrbi za vse. Veliko se kralj Teodor ne bode mogel upirati angleški sili.

Iz tega kratkega popisa zdaj čitatelji naši lahko umejo, da v tolikem pomanjkanju klaje so upravniki

angleške dežele v Trstu segli tudi po kranjski mrvii, ktera se po mašinah stisnjena v majhne snopiče voz, čez morje.

Dopisi.

Iz Poddrage na Ipavskem. — Čitalnica tukajšnja je na belo nedeljo se prvičrat in to prav slovesno odprla. „Novice“ so le malo ur pred tiskom prejele obširen popis, da ni bilo mogoče natisniti celega, zelo krajšati pa ga niso hotele, ker pričetek čitalnice med tako iskrenim narodom, kakor je poddraški, je velik korak napredka za sveto našo reč. Zato začnemo s popisom drugi pot.

Iz Kanalske doline na Koroškem. — 19. dne t. m. smo pokopali obče spoštovanega gosp. Janeza Šneriha, c. kr. okrajnega predstojnika v Trebižu. (Tudi ta dopis došel nam je tako kasno, da ga moremo natisniti še le drugi pot.)

Iz Ljubljane. V sredo 22. t. m. ob 5. uri zjutraj je presvitla cesarica v Budi porodila princesinjo, ktera je pri krstu dobila ime Marija, Matilda, Valerija, Amalija. Kmalu po poldné so topovi z grada z 21 streli tudi Ljubljani naznanili veselo dogodbo srečnega rojstva, zaradi kterega je drugi dan ob 11. dopoldne v stolni cerkvi se obhajala svečanost s pesmijo „Te Deum laudamus.“

— (V poslednji seji mestnega zbora 25. dne t. m.) je dr. J. Bleiweis v svojem imenu in v imenu svojih družnikov stavil nujni predlog: naj mestni zbor sklene, da se pošlje državnemu zboru peticija, da zavrne davek na premoženje. — Ko je govornik najpred dokazal, da se mudi, da hitro pride ta peticija v roke državnemu zboru, in nihče ni ugovarjal nujnosti predlogovi, je prestopil pred vsem na dokaz tega, da ta davek sega v lastnino, to je, v zalogo, od ktere ljudje živijo, — da viših davkov in priklad po besedah skupnega finančnega ministra, ki jih je lani julija meseca govoril v državnem zboru, „ne morejo nikjer prenašati, ker so davki v Avstriji že tako silno napeti, da ne zadevajo več dohodkov, ampak da segajo v narodovo premoženje“, in da ta davek ima le novo ime, po svojem bistvu pa je le povišan grunti in hišni davek. Po tem občnem oziru se je govornik obrnil še posebno na deželo kranjsko, rekši: Če je ktero deželo treba obvarovati velike nesreče novega davka, treba je to za našo deželo. Gospôda! iz obravnav deželnega zbora vam je znano, da že nekdanji stanovi kranjski in v poslednjih letih deželni zbori kranjski so neprenehoma tožili ne le čez veliki grunti davek, temuč tudi čez to, da je kranjska dežela še več s tem davkom obložena kakor druge dežele. In kako ubogi so dohodki, ktere hiše v Ljubljani donašajo svojim gospodarjem! Mestni zbor sicer nima pravice, da bi govoril v imenu cele dežele; al po §. 79. svoje ustave ima saj pravico, se potegniti za tisti del dežele, kterega zastopa. Mestni zbor pa nima le samo pravico za to, ampak po §. 59. ima tudi dolžnost „gledati na vse to, kar zadeva občino, in na postavni poti skrbeti za to, kar jej je na dobro.“ — To so bila vodila, po kterih vam stavim gori imenovani predlog ter ga prav zelo priporočam, da mu pritrdite vsi. — Brez vsega besedovanja so glasovali vsi odborniki — razun enega — za ta predlog, kteremu je govornik dodal še to, da na podlagi teh vodil magistrat brž zloži peticijo in jo brž pošlje državnemu zboru na Dunaj.

Po končani ti razpravi je zbor pretresal mestne stroške in dohodke za letošnje leto in večidel pritrdil predlogom magistrata in finančnega odbora, po kterih so dohodki prevdarjeni na 111.354 gld. $\frac{1}{2}$ kr., stroški pa na 122.690 gld. 25 kr. Po takem se konec

leta kaže primanjkuje 11.337 gold. 24 $\frac{1}{2}$ kr., ktera se utegne pobotati po pričakovanih večih dohodkih iz vžitnine (Verzehrungssteuer).

— Veselica, ki jo je pod vodstvom nevtrudljivo skrbnega svojega voditelja prof. dr. Vončine napravila družba rokodelskih pomočnikov preteklo nedeljo v dvorani čitalnični, je jako dopadla v glediščnih predstavah kakor tudi v pesmah. V tej družbi, ki je zbirališče domačih rokodelskih pomočnikov in vnanjih nemških, si slovenski in nemški narod prijazno roko podajata; Slovenec ne nasprotuje nemškemu svojemu tovaršu zaradi nemške besede in nemške pesmi, ker se Nemec tako obnaša, da si ne prilastuje gospodstva nad domačimi sinovi. In tako kraljuje sloga v tej čeravno po narodih mešani družbi. Temu dokaz bile so današnje predstave slovenske in nemške, ki so se obojne hvale vredno vršile. S posebno pohvalo pa moremo še omeniti, da smo zapazili očiten napredek pri predstavljanju dobro prestavljene igre v tem, da so igralci, slovo davi „kranjski šprahi“, prav čisto in lepo izgovarjali jezik slovenski. Le tako naprej, vrli rokodelci!

— Prečastiti gosp. Jan. Gnezda, dosihmal prefekt v Alojzišču, je izvoljen za namestnega verozakonskega učitelja na gimnaziji ljubljanski.

— Gosp. Ant. Brodnik, kteremu ni vest dopuščala podpisati prisege na sedanje temeljne postave, je moral pustiti službo na kranjski gimnaziji in je, kakor slišimo, poslan v Kamnik za mestnega kaplana.

— Gosp. Tomaž Zupan, prefekt v Alojzišču, je šel za namestnega verozakonskega učenika na gimnazijo v Kranj. Ljubljenemu gospodu podajajo učenci njegovi, četrtošolci ljubljanski, pri odhodu za slovo sledečo zahvalnico:

Spomlad, ko zala roža se razcveta
V naravi krasni, na zelenem polji,
Kjer tamo Stvarnik si jo rasti izvoli —
Dijak vesel prijetnih rožic sveta,

Rudeče, modre, bele v venec spleta
Cvetice, vmes pa vneto vedno moli,
Da ne se osule, ne bi ostali goli
Štreli, da bi cvetele mnoga leta!

In kakor v venec deval je samice,
Ki vtrgal jih je zale varno z njive;
Tako v zahvalo srčno Vam cvetlice,

Za trud, premili učitelj, Vaš vpletemo
Vse mi prekrasne v venec pomenljive,
In za slovo zdaj Vam prinesemo!

Z—k.

— Nadepolni naš domoljub gosp. Janez Zupan je šel za namestnega učitelja zgodovine na gimnazijo goriško.

— Z veseljem slišimo, da bode naš obcecenjeni umetnik gosp. Fr. Grbec kmalu tudi svoj koncert napravil v javnem gledišču ljubljanskem.

— V občnem zboru, ki je bil 27. dne t. m., se je ustanovilo vodstvo „Sokolovo“ in so bile sklenjene mnoge reči. O vsem tem bolj na drobno prihodnjič.

— „Danica“ naznanja sledeče duhovske spremembe v ljubljanski škofiji: g. Jan. Parapat iz Semiča pride v Mošnje; g. Jan. Tomazin od mestne fare Št. Jakoba v Semič; g. dr. Juri Štrbenec od Št. Petra v Ljubljani k sv. Jakobu; g. Janez Kramar iz Gorij k sv. Petru v Ljubljano; g. Fr. Cirar s Kranjske gore v Gorije. Gosp. Jož. Bononi, fajmošter v gorenjem Tuhinu, dobi faro Radoliško; g. Mart. Korošic, administrator lokalije Kopanjske, gré za administratorja v Banjaloko.

— Kakor slišimo, bode ljubljanski grad vprihodnje zopet jetnišnica, ker je v Avstrii sedanji čas toliko hudodelcev, da ne vejo, kamo ž njimi.